

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA BAĞLANMA VE BENLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Neslihan EVİRGEN GENİŞ¹

Özlem GÖZÜN KAHRAMAN²

Atıf/©: Evirgen G. N., ve Gözün Kahraman, Ö., (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2446-2454. doi: 10.17218/hititsosbil.417456

Özet: Erken çocukluk yıllarında gelişen bağlanma ilişkisinin niteliği çocuğun kişilik gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. Literatürde de güvenli bağlanma ilişkisinin çocuğun benlik gelişimini olumlu yönde etkileyeceği belirtilmektedir. Bu nedenle erken yıllardaki ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliği oldukça önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocuklarda bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırma ilişkisel tarama biçiminde tasarlanmış olup, çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Karabük il merkezine bağlı anaokulları ve ilkokulların anasınıflarına devam eden, uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 60-72 aylık 140 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklardan 64'ü kız, 76'sı da erkektir. Bu çalışmada verileri toplamak amacıyla "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği (TOBAH) ve Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ)" kullanılmıştır. Bu ölçekler çocuklara birebir uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların bağlanma düzeyleri ve benlik algıları arasında $r=0,182$ olan pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Çocukların sosyal benlik algıları ile bağlanma düzeyleri arasında $r=0,223$ olan pozitif yönlü çok zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Aynı zamanda bağlanma durum dağılımları incelendiğinde kaçınma bağlanması gözlenen çocukların %55,7 ile en büyük grup olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında çocukların %40,7'sinde güvenli bağlanma ve %3,6'sında negatif bağlanma gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, benlik algısı, okul öncesi dönem, PURDUE, TOBAH.

Examining the Relationship between Attachment and Self Perception of Preschool Children

Citation/©: Evirgen G. N., and Gözün Kahraman, Ö., (2018). Examining the relationship between attachment and self perception of preschool children, *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 11(3),2446-2454. doi: 10.17218/hititsosbil.417456

Abstract: The quality of attachment relationship which progresses in the early childhood has a strong influence on the personality development of a child. It is also indicated in the literature that secure attachment relationship affects the personality of the child positively. Therefore, the quality of parent – child relationship in the early childhood is quite important. The objective of this research was to specify the relationship between attachment and self-perception in 60-72 month-old children that attend preschool. The research was laid out as relational screening model and the research population was composed of 60-72 months old 140 children who were selected by convenience sampling method and who attended the kindergartens and nursery classes of primary schools affiliated to the Ministry of Education in Karabük province in 2016-2017 academic Year. 64 of the children were female and 76

Makale Geliş Tarihi: 20.4.2018

Makale Kabul Tarihi: 1.11.2018

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÖZÜN KAHRAMAN danışmanlığında Neslihan EVİRGEN GENİŞ tarafından Kasım 2017 tarihinde tamamlanan "Okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi" başlıklı ve 489915 tez no'lu yüksek lisans tezinden türetilmiştir."

¹ Öğretmen, neslihanevirgen@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi., Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, ozlemkahraman@karabuk.edu.tr

were male. In this study, "Incomplete Toy Baby Family Stories Scale" and "Purdue Preschool Children Self Concept Scale" were used in order to collect data. These scales were applied to the children individually. As a result of the research, it was found out that there was a positive very low level correlation, which was $r = 0,182$, between the attachment levels and self-perceptions of children ($p < 0,05$). It was found out that there was a positive significant very low level correlation, which was $r = 0,223$, between the social self-perceptions and attachment levels of children ($p < 0,05$). Besides, when the distributions of attachment status were analysed, children with avoidant attachments were the largest group with 55,7 percentage. In addition to this, it was observed that 40,7% of the children have secure attachment, and 3,6% of the children have negative attachment.

Keywords: Attachment, preschool period, PURDUE, self-perception, TOBAH.

1. GİRİŞ

Bireylerin sağlıklı bir kişilik geliştirmelerindeki en önemli etkenlerden biri, erken yıllarda gerçekleşen bağlanma ilişkisinin niteliğidir. Bu ilişkinin niteliği, kişinin yaşamı boyunca devam eden ilişkilerini de şekillendirmektedir. Erken yıllarda gerçekleşen bağlanma şekli kişinin çocukluk ve ergenlik döneminde akranlarıyla, yetişkinlikte eş ve iş arkadaşlarıyla, anne-baba olduğunda da çocuğuyla olan ilişkilerini etkileyebilmektedir.

Duygusal gelişimin sağlıklı olabilmesinde anahtar rolü, anne-baba oynamaktadır. Çocukta kişiliğin oluşmasında özellikle anne çok önemli bir role sahiptir. Çocuk anneye ne kadar çok etkileşim ve iletişim halinde olursa kişilik gelişimi de o kadar güçlü olmaktadır. Bowlby çocuğun biyolojik ve fiziksel yönden sağlıklı birey olarak yetişmesinde anne-çocuk ilişkisinin kalitesinin önemli bir etken olduğundan bahsetmiş ve böylece kuramın merkezine anne-çocuk bağı getirmiştir (Weber, 2003). Anne çocuğa ne kadar güven verirse çocuk içindeki dünyayı olduğu gibi dışa vurmaktadır. Güvenli bağlanan çocukların gelecekteki yaşantısında duygusal gelişimi olumlu yönde desteklenmektedir (Santrock, 2012; Trawick Smith, 2013). Bağlanma bebeğin hayatının ilk senesinde, altıncı aydan itibaren gerçekleşmeye başlamaktadır. Bebekler babalarına, kardeşlerine, büyük anne ve büyük babalarına karşı bağlanma gerçekleştirebilir ama genelde bağlandıkları kişi anne olmaktadır. Eğer bu ilişkide yakınlık sağlanırsa bebekte güvenlik ve sevgi duyguları, ilişkide kopukluk yaşanırsa kaygı, üzüntü ve kızgınlık duyguları oluşmaktadır (Trawick Smith, 2013; Yalom, 2014).

Araştırma sonuçlarına göre bebeklik döneminde güvenli bağlanan bebeklerin okul öncesi ve ilk çocukluk döneminde bilişsel yönden daha iyi gelişim gösterdikleri (Stanojević, Radev, & Velikić, 2015), zihinel sağlık açısından bağlanmanın önemli bir yere sahip olduğu (Fearon, Bakermans-Kranenburg, IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010), çocukların bağlanma güvenliği ile duygusal gelişimi, ergenlerin de bağlanma güvenliği ve duygusal zekâları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Barone, & Lionetti, 2011). Güvensiz bağlanan bebeklerin ise ileriki yaşantılarında, davranışsal ve duygusal yönden problem yaşama riski yüksek olmaktadır (Yalom, 2014). Bağlanma güvenliği ile ilgili yapılan araştırmaların sonucu her iki ebeveyne de güvensiz bağlanan çocukların en az bir ebeveyne güvenli bağlanan çocuklara oranla daha az dışa dönük oldukları (Kochanska, & Kim, 2013) ve bebeklikte güvensiz bağlanan bebeklerin yetişkinlik döneminde her türlü fiziksel hastalıkla karşılaşma olasılığının yüksek olduğunu (Puig, Englund, Simpson, & Collins, 2013) göstermektedir. Ayrıca bebeklikte güvensiz bağlanan ve davranışları engellenen çocukların ileride endişe düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Shamir-Essakow, Ungerer, & Rapee, 2005).

Bebeklik ve okul öncesi dönemde anneleri tarafından sevilen ve ihtiyaçları hemen karşılanan, yani güvenli bağlanan bebeklerin benlik kavramları olumlu yönde etkilenmektedir (Çelik, 1993).

Benlik, insanın yapabileceği faaliyetleri gerçekleştiren, planlayan, akıl yürüten, endişelenen, merak eden, arzulayan kısımdır. Benlik kavramı kişinin, kendi yetkinlik ve özellikleri ile etnik ve cinsel kimliğine ilişkin kendi algılarından oluşmaktadır. İnsanı insan yapan kısım benliğidir (Trawick Smith, 2013). Erken çocukluk dönemindeki bağlanma, benlik algısı aracılığıyla etkisini çocuğun ileriki yaşantısında duygusal, davranışsal, bilişsel alanlarına taşımaktadır (Sümer ve Şendağ, 2009). Bu dönemde güvenli bağlanan çocuklar olumlu benlik algısına sahip olmakta ve bu durum çocuğun kendini iyi ve mutlu hissetmesini sağlamaktadır. Olumlu benliğe sahip olmak hayat boyunca mutluluk için önem taşımaktadır. Yetişkinler tarafından eleştirilen ve cesareti kırılan çocuklar düşük benlik algısına sahip olmaktadır. Eğer bir çocuk düşük benlik algısına sahipse geçmiş yaşantısıyla ilgili olumlu bir duygusu da olmayacaktır. Güvenli bağlanan çocuklar, güvensiz bağlananlara göre daha az olumsuz duygu yaşamaktadır (Trawick Smith, 2013).

Alan yazında bağlanma konusunun dünya çapında çalışıldığı (Dykass, & Cassidy, 2011; Geyer, 2013; Boyd, 2015) görülmektedir. Ülkemizde ise bağlanmayla ilgili çalışmalar sınırlı sayıda olup (Seven, 2006; Sözügeçer, 2011; Kaymak, 2015; Yıldırım Kurtuluş, 2016) okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin birebir incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmaların daha çok benlik saygısı ile ilgili olduğu görülmektedir. Yaşamın en erken dönemlerinde oluşmaya başlayan bağlanmanın kalitesi, çocuğun ileriki yaşantısında olumlu ya da olumsuz etkilerini göstermektedir. Çocuklukta davranış biçimleri, ruh sağlığı ve sosyal-duygusal gelişimde, ergenlikte akran ilişkilerinde, yetişkinlik döneminde de hem evlilik hem de iş yaşamındaki ilişkileri etkileyeceğinden bu konunun önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocukların bağlanma düzeyleri ve benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın temel problemi 60-72 aylık olan okul öncesi dönem çocukların bağlanma düzeyleriyle benlik algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemektir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalarda iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiye bakılır ve bu değişkenlere herhangi bir şekilde müdahale olmadan incelendiği araştırmalardır (Fraenkel, Wallen and Hyun, 2012).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu yöntem, zaman, emek ve parasal yönden yaşanabilecek ve araştırmanın sonucunu etkilemesi olağan sınırlılıklar nedeniyle ve örneklemin kolay ulaşılabilir olmasından ötürü tercih edilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2016). Bu araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Karabük il merkezine bağlı üç anaokulu ve iki ilkokulun anasınıflarına devam eden 60-72 aylık 64'ü kız, 56'sı erkek olmak üzere toplam 140 çocuk oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların bağlanma stiline belirlenmesi amacıyla “Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği-TOBAH” ve çocukların benlik kavramlarını değerlendirmek amacıyla “Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği-POBKÖ” kullanılmıştır.

TOBAH, Cassidy (1988) tarafından geliştirilmiştir ve altı yaş grubu çocukların hikâyeler vasıtasıyla bağlanma durumuyla ilgili zihinsel temsillerini belirlemektedir. Ölçekte altı tane hikâye bulunmakta ve her bir hikâyeyi çocuğun tamamlaması için ortalama üç dakika yeterli olmaktadır. Ölçek sonucunda çocuğun annesiyle güven ilişkisine ulaşılabilir. Hikâyelerin puanlanması beş dereceli bir ölçekle yapılmaktadır. 4 ve 5 puanla bağlanma figürüyle güvenli ilişkiyi belirten hikâyeler, 1 ve 2 puanla düşmanca olumsuz ilişkiyi belirten hikâyeler, 3 puanla da kaçınma ilişkisi yansıtan hikâyeler puanlanmaktadır. TOBAH ölçeğinden çocuğun alabileceği üst puan 30, alt puan ise 6’dır. Alınan 30 puan en üst bağlanma güvenliği, 6 puan ise en üst güvensizlik olarak tanımlanmaktadır. TOBAH, Seven (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmış, iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla hesaplanan alpha katsayısı, 0,83 ve ölçek puanları için hesaplanan iki yarı güvenilirliği 0,83 bulunmuştur.

POBKÖ, Cicirelli (1974) tarafından geliştirilmiştir ve okul öncesi dönem çocuklarda (3-6) benlik algısını ölçmekte, 16 maddeden oluşmaktadır. Her maddede iki adet resim ve bu resimlerdeki çocukların ne yaptığını anlatan açıklamaları bulunmaktadır. Bu resimler çocuklara gösterilip resimle ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra, resimlerdeki hangi çocuğun kendisine daha çok benzediğini göstermesi istenir. Çocukların resimlere verdiği cevaplar olumsuz olduğunda 0, olumlu olduğunda ise 1 ile puanlanmaktadır. Türkiye’deki 5-6 yaş çocukları için yapı geçerliği çalışması Özcan, Gümüş ve Kotil (2009) tarafından yapılmıştır.

AFA sonucunda ölçeğin 16 maddeli 4 boyutlu yapısı DFA ile sınanmış ve ölçeğin dört boyutlu yapısının olduğu doğrulanmıştır. Bu boyutlar Sosyal Yeterlik (8, 10, 13, 14, 15 numaralı hikâyeler), Akademik Yeterlik (2, 4, 5 numaralı hikâyeler), Fiziksel Yeterlik (1, 3, 9, 12, 16 numaralı hikâyeler) ve Anne Kabulüdür (6, 7, 11 numaralı hikâyeler) (Özcan, Gümüş & Kotil, 2009). Toplam 16 maddeden oluşan ölçeğin toplam puanları α değeri 0,74, alt boyutlara ilişkin değerleri ise sırasıyla 0,80, 0,65, 0,55 ve 0,56 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada veriler toplanmadan önce ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Verilerin toplanması için 05.10.2016 tarih ve toplantı no:2 olan etik kurul izni, Karabük İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından verilen 03.11.2016 tarih ve 44653020-605-E.12382172 sayılı uygulama izni gibi uygulamanın yapılması için gerekli izinler önceden alınarak veri toplama süreci başlatılmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmayla ilgili olarak sınıfların öğretmenleri bilgilendirildikten sonra hazırlanan veli oluru formu ve kişisel bilgi formları velilere ulaştırılmıştır. Veli oluru alınan 60-72 aylık toplam 140 Ölçekler uygulanmıştır. Her bir çocuğa ölçeklerin uygulanma süresi yaklaşık olarak 25-30 dakika sürmüştür.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Ölçeklerden alınan puanların değerlendirilmesinde bağlanma ve benlik arasındaki ilişki incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelip gelmediğini öğrenmek amacıyla Kolmogorov Smirnov Z testi yapılmıştır. Test sonucunda değişkenlerin normal dağılım göstermediği sonucuna

ulaşmıştır. Ölçek puanları arası ilişkinin tespiti içinse Spearman's Rho testi uygulanmıştır. Bu test örneklem hacmi küçük olduğunda ve ölüm dizisinin ikisi de sıralı ya da dizi-sıralama biçiminde olduğunda kullanılır (Cohen, & Swerdlik, 2013). Ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış, TOBAH α değeri 0,86 ve POBKÖ α değeri 0,75 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan çocukların TOBAH puanları ortalamalarına ilişkin bilgiler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. TOBAH Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular

Ham Puan	5'li likert tipi	Bağlanma Stili	n	%
6-16	1-2,33	Negatif Bağlanma	5	3,6
17-24	2,34-3,67	Kaçınmalı Bağlanma	78	55,7
25-30	3,68-5,00	Güvenli Bağlanma	57	40,7

Tablo 1'deki puan dağılımları incelendiğinde çocukların %55,7 ile Kaçınmalı Bağlanma en yüksek grubu oluşturduğu söylenebilir. Çocukların %40,7'sinde Güvenli Bağlanma ve %3,6'sında Negatif Bağlanma gözlenmiştir.

Tablo 2'de çocukların POBKÖ puanları ortalamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 2. POBKÖ Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular

	N	En düşük	En yüksek	\bar{x}	S
Sosyal Yeterlik	140	2,00	5,00	4,635	0,721
Akademik Yeterlik	140	0,00	3,00	2,407	0,872
Fiziksel Yeterlik	140	1,00	5,00	3,935	1,218
Anne Kabulü	140	0,00	3,00	2,764	0,582
Toplam	140	5,00	16,00	13,742	2,488

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların Sosyal Yeterlik puan ortalamalarının en yüksek olduğu (\bar{x} =4,635), bunu sırasıyla Fiziksel Yeterlik (\bar{x} =3,935), Anne Kabulü (\bar{x} =2,764) ve Akademik Yeterlik (\bar{x} =2,407) puan ortalamalarının izlediği görülmektedir.

Çocukların TOBAH ile POBKÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon katsayısı ile incelenmiş ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocukların TOBAH ile POBKÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Spearman's Rho Analizi Sonuçları

	Sosyal Yeterlik	Akademik Yeterlik	Fiziksel Yeterlik	Anne Kabulü	Toplam
r	0,223*	0,129	0,079	0,052	0,182*
Bağlanma	p 0,008	0,130	0,352	0,543	0,032
N	140	140	140	140	140

* $p < 0,05$

Çocukların TOBAH ve POBKÖ puanları arasında $r=0,182$ olan pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Çocukların POBKÖ sosyal yeterlik alt boyutu puanları ile TOBAH puanları arasında $r=0,223$ olan pozitif yönlü çok zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu çerçevede, TOBAH puanı arttıkça POBKÖ genel ve sosyal yeterlik alt boyut puanlarının da arttığı söylenebilir.

4. TARTIŞMA

Okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada TOBAH puanları doğrultusunda bağlanma durum dağılımları incelendiğinde, çocukların %55,7'sinde kaçınan bağlanma, %40,7'sinde güvenli bağlanma ve %3,6'sında da negatif bağlanma gözlenmiştir. Cassidy 1988 yılında Amerika'da yaptığı araştırma sonucunda çocukların %42'sinin güvenli, %58'inin de güvensiz bağlandığını, Cohn 1990 yılında Amerika'da altı yaş çocuklarla yaptığı araştırma sonucunda çocukların %55'inin güvenli, %45'inin de güvensiz bağlanmaya sahip olduğunu bulmuştur. Seven 2006'da Türkiye'de altı yaş çocuklarla yaptığı araştırma sonucunda çocukların %60'ının kaçınan, %19,1'inin güvenli, %20,9'unun da negatif bağlanmaya sahip olduğunu, Şahin ve Arı 2015 yılında yaptıkları araştırma sonucunda çocukların %56,9'unun kaçınan, %30,7'sinin güvenli, %12,7'sinin de negatif bağlanmaya sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Teze ve Arslan 2016'da yaptıkları araştırma sonucunda ise çocukların % 48'inin kaçınan, %31,2'sinin güvenli, %20,2'sinin de negatif bağlanmaya sahip olduğunu bulmuşlardır. Yapılan bu araştırma sonuçları çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Güvensiz bağlanma gerçekleştiren çocukların oranının yüksek olması düşündürücüdür. Çünkü güvensiz bağlanma çocuğun sosyal duygusal gelişiminin sağlıklı olmasındaki risk faktörlerinden biridir. Bu bulgu ebeveyn ve çocuk arasındaki olumsuz etkileşimin göstergesi olarak düşünülebilir. Çocuğun anneye güvenli bağlanamamasına, ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarsız ve tutarsız davranışlar sergilemesi neden olarak gösterilebilir (Both, & Jernberg, 2014). Türk kültürünün özelliklerine bakıldığı zaman geleneksel çocuk eğitim metodu olarak korkutma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Çocuklar özellikle anneden ayrı bırakılmakla tehdit edilmektedir (Teze & Arslan, 2016). Kolombiyalı ve Amerikalı çocuklar ve anneleriyle yapılan bir çalışmada ilgi ve bakım davranışları incelenmiştir. Araştırma sonucunda bu kültürlerde ortak ilgi bakım davranışları olduğu gibi her kültüre özgü ilgi bakım davranışlarına da ulaşılmıştır (Posada, Carbonell, Alzate, & Plata, 2004). Ijzendoorn ve arkadaşları 2004 yılında yaptıkları çalışmada çocuk bağlanması ve anne duyarlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu ilişkinin de ülkeler arasında farklı düzeylerde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmada ayrıca çocukların genel benlik puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu da okul öncesi dönemdeki çocukların kendileriyle ilgili iyimser bir düşünce yapısına sahip olduğunu düşündürülebilir. Erikson'un teorisine göre okul öncesi çocukları çoğunlukla olumlu benlik kavramına sahiptir. Çünkü çocuklar kendi becerilerini ve çevresindekilerin beklentilerini değerlendirmede oldukça iyimserdir. Çocuklar iyimser ifadelerini henüz istenen yeterlikleriyle fiili yeterlikleri arasında ayırım yapamadıklarından kullanırlar. Bunun nedeni çocukların beceriyle çabayı birbirine karıştırmalarıdır. O anki becerilerini daha küçükken yapabildikleriyle mukayese etme eğilimindedirler (Berk, 2013; Santrock, 2012; Trawick Smith, 2014).

Çocuğun olumlu veya olumsuz benlik kavramı geliştirmesi çocuğun çevresindeki insanların çocuğa yaklaşımından etkilenmektedir. Olumlu benlik algısına sahip olmak, kişinin özsaygı düzeyinin yüksek olmasını, dışa dönük ve arkadaş canlısı olmasını sağlamakta ve kişiyi motive etmektedir. Olumlu benlik kavramı geliştirmek için bireyin çevresindeki yakın kişilerin birey hakkındaki düşünceleri önemli yer tutmaktadır. Özellikle de ailelerin bireye nasıl bir yaklaşım sergilediği çok önemlidir (Burger, 2006). Olumlu benlik algısına sahip çocuklar akran ilişkilerinde olumlu davranışlar sergilemekte, daha işbirlikçi, rekabetin olmadığı, duyarlı tutumlar sergilenen bir ortam oluşturmaktadır. Benlik algısı düşük olan çocuklar kendilerine ve çevresindekilere karşı memnuniyetsiz bir tutum sergilediklerinden sağlıklı akran ilişkisi kuramamaktadır (Gülay, 2010).

Çalışmada çocuklarda bağlanma düzeyleri, genel benlik ve sosyal benlik arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ilişki çok zayıf ve pozitif yönlü olup, bağlanma düzeyi arttıkça genel benlik ve sosyal benlik algısı da artmaktadır. McCarthy (2011), 4-5 yaş çocukları üzerinde bağlanma ve benlik kavramını içeren çalışmasında annelerine güvenli bağlanma gerçekleştiren çocukların kendilerine karşı olumlu bir algı geliştirdiklerini belirlemiştir. Yakupoğlu (2011) baba bağlanması ve çocuğun benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında herhangi bir ilişki olmadığını tespit etmiştir. Literatürde bağlanma ve benlik algısı arasında bir ilişki olduğu ifade edilmekle birlikte bu çalışmada bu ilişki çok zayıf bulunmuştur. Bunun nedeni okul öncesi dönem çocuklarının kendileriyle ilgili değerlendirmelerinde tam olarak gerçekçi düşünceye sahip olmadıklarından yani yeterince bilişsel olgunluğa sahip olmadıklarından kaynaklanmış olabilir. Ancak yine de okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasında zayıf da olsa ilişkinin görülmesi önemli bir bulgudur. Bağlanma, özellikle kişilerarası ilişkilerde önemlidir. Sosyal benlik de kişiler arası ilişkilerle şekillendiğinden bu araştırma sonucunda bulunan ilişkinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bağlanma yaşantılarıyla oluşan zihinsel modellerin, yaşam boyu tüm kişilerarası ilişkilerde etkili olduğu kabul edilmektedir (Bowlby, 1969). Bu çalışma sonucunda da benliğin bu alanındaki ilişkinin pozitif olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde çocuğun bağlanma figürüyle karşılıklı iletişim kurması sonucu, benlik ve sosyal algısının da şekillenmeye başladığı ifade edilmektedir (Bowlby, 1969). Erken dönemlerde oluşan bağlanmanın etkisi çocuğun ileriki yaşamında çeşitli gelişim alanlarına benlik algısı vasıtasıyla taşınmaktadır. Bağlanma figürüne güvenli bağlanan çocukların benlik algılarının da yüksek olduğu söylenmektedir (Sümer ve Şendağ, 2009).

5. SONUÇ

Sonuçta, bağlanma durumları incelendiğinde çocukların çoğunun kaçınan bağlanma geliştirdiği görülmüştür. Araştırmaya katılan çocukların benlik algılarına ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde ise en yüksek puanın sosyal benlik algısı alanında olduğu görülmüştür. Bağlanma düzeyleri ve benlik algıları arasındaki ilişki durumundan elde edilen sonuçlara bakıldığında ise, çocukların bağlanma düzeyleri ve benlik algıları arasında anlamlı ilişki olmakla birlikte bu ilişkinin pozitif yönde ve çok zayıf olduğu bulunmuştur. Çocukların bağlanma düzeyleri arttıkça genel benlik ve sosyal benlik algıları da artmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara ve uygulamaya yönelik olarak aşağıdaki öneriler verilebilir.

- Bu araştırmaya katılan çocukların büyük bir çoğunluğunun düşük bağlanma güvenliğine sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerini belirlemek amacıyla kültüre özgü çocuk bakım ve yetiştirme uygulamalarını derinlemesine inceleyen sistemli gözlemlerin kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.
- Okul öncesi dönemde bağlanma ve benlik algısı arasında çok zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bundan sonraki çalışmalarda ilkökul, ortaokul ve lise gibi farklı dönemlerde bu ilişkinin nasıl geliştiğini karşılaştıran çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada çocukların en çok güvensiz kaçınmalı bağlanma gerçekleştirdiği bulunmuştur. Bağlanmanın etkilerinin çocuğun kişilik gelişimini ömür boyu etkilediği düşünüldüğünde bu konuda çocuklar ve aileleri bilinçlendirmeye yönelik konferans ve seminerler düzenlenebilir. Televizyon ve internet, ebeveynleri bu konularda bilinçlendirme amaçlı en güçlü araçlardır. Sosyal medyada bağlanmanın çocuğun duygusal gelişimindeki önemi konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik uzmanlar tarafından çalışmalar yapılabilir. TV programları toplumun büyük kesimine hitap eden kitle iletişim aracı olma özelliğini koruduğundan dolayı özellikle gündüz kuşağı programlarında anne-babalara ilk yıllardaki duygusal bağın önemini anlatan programlar hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Barone, L., ve Lionetti, F. (2011). Attachment and emotional understanding: a study on late-adopted pre-schoolers and their parents, *Child; care, health and development*, 38(5), 690-696.
- Berk, L.E. (2013). *Bebeklik ve yürüme çağında duygusal ve sosyal gelişim* (B. Tortamış Özkaya, çev.), *bebekler ve çocuklar doğum öncesinden orta çocukluğa*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*, (Vol. 1), Random House.
- Both, P.B., ve Jernberg, A.M. (2014), *Bağlanma temelli oyun aracılığıyla ebeveynlere ve çocuklara daha iyi ilişkiler kurmakta yardım etmek* (M. Gültekin, çev.). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Boyd, J. (2015). *Attachment and leadership: a qualitative exploration of how adult attachment style is expressed in leadership behavior*. C.U.A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy, Minneapolis.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik* (İ.D. Erguvan Sarıoğlu, çev.), İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cassidy, J. (1988). Child-mother attachment and the self in six-year-olds, *Child Development*, 59(1), 121-134.
- Cohn, D.A. (1990). Child-mother attachment of six years old and social competence at school, *Child Development*, 61, 151-161.
- Çelik, A. (1993). SSK Ankara Hastanesi çocuk psikiyatri servisine başvuran 9-14 yaş arasındaki çocukların benlik kavramlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dykas, M.J., ve Cassidy, J. (2011). Attachment and the processing of social information across the life span: Theory and evidence. *American Psychological Association*, 137(1),19-46.
- Fearon, R.P., Bakermans-Kranenburg, M.J., Ijzendoorn, M.H., Lapsley, A.M., ve Roisman, G.I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: a meta-analytic study, *Child Development*, 81(2), 435-456.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E., ve Hyun, H.H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Geyer, J. (2013), *Attachment source in relationship to perceived stress as mediated by social comparison*, (Doctor of Philosophy), Arizona: N.U. School of Behavioral Health Sciences.
- Gülay, H. (2010), *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ijzendoorn, M.H., Vereijken, C.M.J.L., Bakermans-Kranenburg, M.J., ve Riksen-Walraven, M. (2004). Assessing attachment security with the attachment q sort: meta-analytic evidence for the validity of the observer AQS. *Child Development*, 75, 1188-1213.
- Kaymak, P. (2015). *Bağlanma stillerinin okul öncesi dönem sosyal davranışlara etkisinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi.
- Kochanska, G., ve Kim, S. (2013). Early attachment organization with both parents and future behavior problems: From infancy to middle childhood. *Child Development*, 84(1), 283-296.
- Mccarthy, G. (1998). Attachment representations and representations of the self in relation to others: a study of preschool children in inner- city London. *British, Journal of Medical Psychology*, 71(1), 57-72.
- Özcan, Z.Ç., Eren Gümüş, A., ve Kotil, Ç.(2009). Purdue okul öncesi çocukları için benlik kavramı ölçeği'nin yapı geçerliği. *Eğitim Bilimler ve Uygulama Dergisi*, 8 (16),2-22.
- Posada, G., Carbonell, O. A., Alzate, G., ve Plata, S. (2004), Through Colombian lenses: ethnographic and conventional analyses of maternal care and their associations with secure base behavior, *Developmental Psychology*, 40, 508- 518.
- Puig, J., Englund, M.M., Simpson, J.A., ve Collins, A.W. (2013). Predicting adult physical illness from infant attachment: A prospective longitudinal study. *Health Psychology*, 32/4, 409-417.
-

- Santrock, J.W. (2012). *Yaşam boyu gelişim* (G. Yüksel, çev.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Seven, S. (2006), *6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Shamir-Essakow, G., Ungerer, J.A., ve Rapee, R.M. (2005). Attachment, behavioral inhibition, and anxiety in preschool children, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(2), 131-143.
- Sözüğeçer, Z. (2011). *Çocuklardaki davranış problemlerinin, bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Stanojević, T.S., Radev, M.T., ve Velikić, D. (2015). Maternal attachment and childrens emotional and cognitive competences, *Psychological topics*, 24(1), 51-69.
- Sümer, N., & Anafarta Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Şahin, G., ve Arı, R. (2015). Okul öncesi çocukların duyu düzenleme becerilerinin bağlanma örüntüleri açısından incelenmesi, *The Journal of International Education Science*, 5,1-12.
- Cohen, R.J., ve Swerdlik, M.E. (2013). *Psychological testing and assesment* (E. Tavşancıl, çev.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Teze, S., ve Arslan, E. (2016).Annesi çalışan 6 yaş çocukların aylık kaygısının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 52, 417-435.
- Trawick Smith, J. (2014). *Early childhood development* (B. Akman, çev.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Weber, D.A. (2003). A comparison of individual psychology and attachment theory. *Journal of Individual Psychology*, 59/3, 246-262.
- Yakupoglu, Y. (2011). *Erken çocukluk döneminde yer alan, okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramı algısıyla babalarının bağlanma stillerinin (güvenli – korkulu – kayıtsız – saplantılı) arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Yalom, I.D. (2014), *Treating preschool children* (Ş.Ç. Yeşilmen, çev.), İstanbul: Prestij Yayınları.
- Yıldırım Kurtuluş, H. (2016). *Okul öncesi kuruma devam eden 4-5 yaş grubu öğrencilerin benlik kavramı ve bağlanma stillerinin anne davranışları açısından incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.